Kazimierz Chruściński

Polonistyka w Prowansji

Biuletyn Polonistyczny 30/3-4 (105-106), 134-143

1987

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

MUZEUM HISTORII POLSKI

pracy za granicą pomocy dydaktycznych (obecnie trwają końcowe prace nad wielką antologią literatury polskiej).

Franciszek Ziejka

POLONISTYKA W CLERMONT-FERRAND

Polonistyka w Clermont-Ferrand ma wymiary bardzo skromne. Istnieje w ramach Instytutu Slawistycznego, przy czym instytut prowadzi głównie studia rusycystyczne.

Wśród innych języków słowiańskich (bułgarski, serbsko-chorwacki i słowacki) język polski zajmuje pozycję najbardziej uprzywilejowaną, ponieważ studenci po drugim roku studiów mogą pisać pracę dyplomową niższego stopnia, tzw. DEUG (w języku polskim lub francuskim). Prace dyplomowe powstają pod kierunkiem profesorów polskich, którzy zatrudniani są tylko na rok na podstawie porozumień polsko-francuskich. Chcąc uzyskać DEUG, studenci są zobowiązani do uprzedniego uczestnictwa w wykładach z zakresu kultury i literatury polskiej w wymiarze dwóch godzin tygodniowo oraz w zajęciach tłumaczeniowych - również 2 godz. tygodniowo.

Kandydatami na DEUG są zwykle studenci, którzy zaliczyli dwa lata lektoratu języka polskiego, a więc osoby dłużej interesujące się językiem i kulturą polską. W wyborze kierują się oni bardzo różnymi motywami. Najczęściej traktują język, literaturę i kulturę polską jako rozszerzenie swojej wiedzy o narodach i kulturach słowiańskich. Często też są to osoby pochodzenia polskiego, pragnące poznać kraj i kulturę swoich przodków. Zdarza się również, że student jest zafascynowany jednym zja-

wiskiem literackim lub kulturowym, książką, filmem, koncertem lub wystawą, które stają się bodźcem do dalszych studiów. Bywają też inne przyczyny, jak np. wyjazd do Polski lub prywatnie zawierane znajomości z Polakami.

Lektorat języka polskiego, przygotowujący w zasadzie kandydatów na DEUG, obejmuje zajęcia podstawowe - 2 godz. tygodniowo, i zajęcia uzupełniające - również 2 godz. tygodniowo. Jednakże nie wszyscy studenci są zobowiązani do uczestnictwa w 4 godz. lektoratu, ponieważ w ramach zajęć uzupełniających mają do wyboru np.: muzykologię, historię sztuki, psychologię lub nawet maszynopisanie i stenografię. Student wybierający zajęcia uzupełniające z języka polskiego może stać się potencjalnym kandydatem na DEUG.

W związku z tym istnieje dość zasadnicza różnica między lektoratem podstawowym a uzupełniającym, zarówno na pierwszym, jak i na drugim roku studiów. Na lektoracie podstawowym student poznaje podstawy gramatyki języka polskiego (ćwiczenia gramatyczne), pisze tłumaczenia z języka polskiego na francuski (version) i z języka francuskiego na polski (thème), rozmawia po polsku w ramach ćwiczeń dialogowych. Elementy kultury polskiej są wprowadzane okazjonalnie w zależności od problemu gramatycznego i stopnia zaawansowania studentów w znajomości języka.

Na egzaminie końcowym dla pierwszego i drugiego roku studenci piszą tłumaczenia (version i thème).

Inny charakter ma lektorat uzupełniający. Zakłada się, że studenci opanowują sukcesywnie podstawowy materiał gramatyczny i na tej bazie wprowadza się geografię, wiedzę o kulturze i literaturze polskiej. Odpowiednio wybrane teksty z tych dziedzin (przemiennie w języku polskim i francuskim) stanowią punkt

wyjścia, po uprzednim tłumaczeniu, do pytań i odpowiedzi, do opowiadania oraz do redagowania streszczeń. Na początku pierwszego roku wiadomości o Polsce wprowadzane są w języku francuskim. Zajęcia oparte są na tekstach i dużej ilości ćwiczeń gramatycznych i słownikowych (synonimy, antonimy).

Na końcu pierwszego roku studenci zdają egzamin ustny (kontrola fonetyczna, gramatyczna, słownikowa). Egzamin końcowy z zajęć uzupełniających dla drugiego roku obejmuje pracę pisemną (thème i version z zakresu geografii, elementów kultury i historii Polski) i egzamin ustny z tego samego zakresu.

Podstawą dla wszystkich zajęć polonistycznych jest biblioteka, którą prowadzi lektor. Niestety bardzo często jest ona niewystarczająca, a stan ten wynika ze sposobów jej zaopatrywania. Pomimo ograniczeń, zbiory w języku polskim pozwalają na pracę w wybranych tematach.

Bożena Tokarz

POLONISTYKA W PROWANSJI

Tradycje uniwersyteckich studiów prawniczych w Prowansji liczą sobie ponad 500 lat, faculté des lettres istnieje od 1842 r., natomiast polonistyka uniwersytecka w tym regionie południowej Francji narodziła się 37 lat temu, kiedy Paul Cazin (1881-1963), po obronie drugiego doktoratu w Lyonie, przeniósł się w 1949 r. do Aix-en-Provence, obejmując wykłady z literatury polskiej, początkowo jako lektor, potem chargé de conférence. Co dwa tygodnie miał wykłady publiczne w Marsylii, stanowiące skróconą wersję wykładów uniwersyteckich w Aix. Wykłady prowa-

dził do połowy 1955 r., a więc do momentu przejścia na emeryturę. Tematyka wykładów - jak potwierdzają jego prywatne notatki - dotyczyła najpierw głównych aspektów literatury polskiej od XVIII wieku, potem Romantyzmu, zwłaszcza Wielkiej Emigracji. W roku akad. 1953/54, w Roku Odrodzenia, mówił o dorobku literatury okresu Renesansu. Jednocześnie kontynuował swoją bogatą działalność translatorską i naukową, poświęcając wiele uwagi m.in. życiu i twórczości Konstantego Gaszyńskiego. Początkowo wykładowcami i lektorami byli wyłącznie poloniści francuscy, dopiero od 1962 r. są zatrudniani tutaj lektorzy z Polski (pierwszym lektorem delegowanym służbowo przez Ministerstwo Szkolnictwa Wyższego była mgr Teresa Garnysz-Kozłowska z Uniwersytetu Warszawskiego)[1].

Aktualnie poloniatyka istnieje przy wydziale ILGEOS (Institut de Linguistique Générale d'Études Orientales et Slaves) Uniwersytetu de Provence I i stanowi jedną z pięciu podsekcji département d'études slaves, mieszczącego się przy av. Robert Schumen w Aix. Obok rusycystyki należy do najsilniejszych podsekcji słowiańskich. Prowadzone są obecnie dwie formy studiów polonistycznych: tzw. initiation au polonais (trzyletni lektorat) i tzw. - od ponad 18 lat - Diplôme ILGEOS (diplôme d'université), przygotowywany w ciągu trzech lat i traktowany wyżej od dyplomu DEUG (Diplôme d'Etudes Universitaires Générales), od niedawna także tutaj istniejącego.

O ile jednak lektorat języka polskiego, z którego korzystają studenci różnych kierunków studiów, umożliwiający poznanie drugiego języka współczesnego i zdobycie dwóch punktów, budzi duże zainteresowanie, o tyle trzyletnie studia w ramach tzw. Diplôme ILGEOS, nie dające w zasadzie żadnych punktów i traktowane przede wszystkim jako hobby, niewielu przyciąga

słuchaczy. Każdego roku łącznie na lektoracie jest około 60 studentów, w tym niemal połowa jako auditeurs libres, natomiast 2-4 osoby zapisują się na pogłębione studia w ramach Diplôme ILGEOS. W br. akad. jedna osoba przygotowywała się do konkursu agrégation i podjęła pracę doktorską z zakresu historii literatury polskiej i francuskiej przełomu XIX i XX w. (Liliane Wojnarowski, "La condition de la paysanne à travers ⊃La terre⊂ de Zola et ⊂Les paysans⊃ de Reymont").

Program zajęć dydaktycznych, ustalany przez lektorów i wykładowców, konsultowany z prof. Paulem Gardem, sprawującym merytoryczną opiekę nad podsekcją polonistyczną, nastawiony jest na rozwijanie u studentów praktycznych umiejętności posługiwania się językiem polskim, oparte na niezbędnej wiedzy teoretyczno-lingwistycznej, wyrabiającej świadomy stosunek do naszego języka. Studenci I roku initiation au polonais początkowo korzystali z podręcznika Wandy Przywarskiej i Marii Grali "W Polsce po polsku", ale od dwóch lat podstawę ich nauki stanowią fotokopie przygotowywanego przeze mnie podręcznika "Czy mówicie po polsku?", który zostanie wydany przez tutejszy Uniwersytet w końcu 1986 lub na początku 1987 r. Każda dwugodzinna jednostka wykładowa przewiduje lekturę i objaśnienie tekstu, dotyczącego życia współczesnego pewnej rodziny w Gdańsku, stopniowe wprowadzanie zagadnień z gramatyki, rozmowę w języku polskim na tematy związane z tekstem i wykraczające poza tekst, a dotyczące zbliżonych sytuacji życiowych, elementy tłumaczeń łatwiejszych części tekstu lub ich całości version - thème , naturalnie także odpowiednie ćwiczenia fonetyczno-morfologiczne. Podstawą nauczania studentów II roku initiation au polonais był podręcznik W. Przywarskiej i M. Grali "Z polskim na co dzień", natomiast III roku - teksty zaczerpnięte z polskiej

prasy tygodniowej, różnego typu dokumenty urzędowe i utwory poetyckie oraz podręczniki z zakresu nauki o języku polskim, przygotowane i wydane przez Uniwersytet Warszawski. Studenci mieli także możliwość korzystania z ćwiczeń laboratoryjnych. Biorąc pod uwagę przekrój narodowościowy studentów I roku initiation au polonais, których z reguły jest zawsze najwięcej, to w ostatnich trzech latach zdecydowanie przeważali rodowici Francuzi: w roku akad. 1983/84 na 27 studentów 26 było Francuzami, a tylko 1 pochodzenia polskiego; w roku akad. 1984/85 na 40 studentów - 26 było rodowitymi Francuzami i 5 - innych narodowości (Algieria, Tunezja, Niemcy, Irlandia, Anglia), 9 Francuzami polskiego pochodzenia; w roku akad. 1985/86 na 54 studentów - 39 było Francuzami, 2 - innych narodowości, a 13 - Francuzami polskiego pochodzenia. Jeśli chodzi o przekrój studentów ze względu na podstawowy kierunek ich studiów, to najliczniejsze grupy stanowili studenci anglistyki (1983/84 - 5; 1984/85 - 10; 1985/86 - 9), lettres modernes (odpowiednio: 5, 3, 6) i rusycystyki (3), nikt, (8). Wśród słuchaczy były też osoby starsze z wyższym wykształceniem (inżynier-elektronik, nauczycielka języka angielskiego) i średnim (pielęgniarka). Na trzech poziomach initiation au polonais w roku akad. 1985/86 uczyło się 68 studentów, z czego 41 wolni słuchacze. Spośród 27 zapisanych studentów lektoratu w letniej sesji egzaminacyjnej uzyskało pomyślne wyniki 21 osób (przewidziana jest jesienią druga sesja egzaminacyjna). Motywacje uczenia się języka polskiego bywają różne. Jedni chcą po prostu zaliczyć przedmiot i uzyskać dwa potrzebne punkty. Większość jednak pragnie poznać nasz język i elementy cywilizacji polskiej, aby dalej samodzielnie kontynuować naukę języka polskiego. Do tej grupy studentów należą przede wszystkim studenci rusycystyki, którzy

poznają - dla potrzeb komparatystycznych - inne języki słowiańskie. Spora część ankietowanych studentów uczy się języka polskiego z uwagi na prestiż kultury polskiej, powiązania rodzinno-towarzyskie lub perspektywy przyszłej pracy zawodowej.

Program zajęć dla studentów przygotowujących Diplôme ILEGEOS przewidywał poszerzony i pogłębiony wykład o języku polskim, przyswajanie słownictwa współczesnego języka stosowanego (zwłaszcza w handlu) i elementy gramatyki historycznej. Obok wykładów i ćwiczeń z zakresu wiedzy o języku, organizowane były wykłady dotyczące historii kultury i literatury polskiej. Prowadził je w latach 1960-66 dr Leon Kołodziej, następnie - do czerwca 1984 r. dr Georges Sigal, aktualnie zajęcia te należą do prof. dra hab. Waldemara Voisé, zatrudnionego od października 1984 r. w charakterze profesora associé. Prof. Voisé w roku akad. 1984/85 mówił o historii i cywilizacji polskiej od 1864 do 1944 r., w roku akad. 1985/86 - o historii i kulturze polskiej od X do XIX w., w przyszłym roku akad. zamierza swój wykład poświęcić trzem motywom historii polski od XVIII do XX wieku: walce o modernizację państwa i języka polskiego, walce ze Świętym Przymierzem i walce o jedność narodu i społeczeństwa polskiego.

Podsekcja polonistyczna utrzymuje współpracę ze szkołami średnimi w południowej Francji, pomagając w przeprowadzaniu egzaminów ustnych z języka polskiego. Np. w 1986 r. lektor przeprowadził egzaminy ustne dla licealistów, którzy indywidualnie uczą się języka polskiego w Aix-en-Provence, Marsylii i Istres (3 osoby), uczestniczył jako egzaminator w maturach francuskich z języka polskiego, do których przystąpiło i zdało je 5 osób (2 - narodowości francuskiej i 3 - narodowości polskiej).

W ostatnim okresie podsekcja polonistyczna, poza normalną dydaktyką, stosuje różne formy upowszechniania wiedzy o języku i kulturze polskiej, dobrze na ogół służące rozbudzaniu i pogłębianiu motywacji uczenia się naszego języka - w miarę systematycznie i niemal bezpłatnie - projekcje polskich filmów fabularnych, nadsyłanych przez Instytut Polski w Paryżu, wystawy książek i plakatów polskich oraz wieczory literacko-muzyczne, stanowiące okazję do publicznego zaprezentowania praktycznych umiejętności językowych studentów polonistyki i częściowo pozostałych podsekcji słowiańskich.

Podsekcja polonistyczna przejawia nie tylko ambicje dydaktyczne i popularyzatorskie, ale także naukowo-badawcze. Prof. Paul Cazin w okresie prowansalskim swojego życia trudnił się nadal działalnością przekładową (tłumaczył wtedy na język francuski m.in. "Zegar słoneczny" Jana Parandowskiggo i "Spiżową bramę" Tadeusza Brezy), badał miejscowe archiwa poszukując materiałów źródłowych, dotyczących pobytu Gaszyńskiego i innych romantyków w Prowansji, i ogłosił szereg artykułów, poświęconych naszej kulturze. Dr Leon Kołodziej opublikował kilka prac o życiu i twórczości Adama Mickiewicza, mgr Teresa Garnysz-Kozłowska opracowywała i następnie opublikowała dzienniki Cazina oraz korespondencję (częściową) Józefa Weyssenhoffa do Paula Cazina, dr Franciszek Ziejka wydał książkę "Studia polsko-prowansalskie" i ogłosił kilka artykułów, opartych na materiałach z Prowansji. Prof. Waldemar Voisé kończy przygotowywanie podręcznika (w języku francuskim) historii Polski, szeroko uwzględniającego problematykę kultury polskiej. Mgr Anna Bellot-Deska, assistant-associè, aboolwentka filologii romańskiej UMCS w Lublinie, przygotowuje doktorat z językoznawstwa na temat "Aspekt i czas; problemy tłumaczenia na język francus-

ki". Dr hab. Kazimierz Chruściński, pracownik Instytutu Filologii Polskiej UG, od listopada 1983 r. lektor języka polskiego w Aix-en-Provence, ukończył i oddał do druku podręcznik języka polskiego dla studentów francuskich "Czy mówicie po polsku?", przygotowany przy pomocy Guy Buffel du Vaure, absolwenta tutejszej polonistyki. W oparciu o nowe materiały archiwalno-źródłowe, przygotował on również i oddał do druku w "Zeszytach Naukowych UG" artykuł pt. "Gaszyński w Prowansji". W roku akad. 1985/86 odnalazł, uporządkował i wstępnie opracował bogate archiwum prywatne Paula Cazina, zawierające m.in. nie drukowane dotąd listy wielu wybitnych pisarzy i humanistów polskich z lat 1906-1963; łącznie 366 listów i 94 karty pocztowe od ponad 70 autorów (m.in. Rydla, Berenta, Boya-Żeleńskiego, Tuwima, Pigonia, Kleinera, Wyki i in.). Trwają przygotowania do zakupu tych materiałów i sprowadzenia ich do Polski. Dr hab. K. Chruściński przygotowuje do druku wybór odnalezionych listów. Ponadto, kontynuuje rozpoczęte w Tuluzie w latach 1977-80 poszukiwania źródłowo-archiwalne, dotyczące związków kulturalno-literackich Polski z południową Francją.

---

[1] Oto kompletny wykaz wykładowców i lektorów języka polskiego: dr Paul Cazin - początkowo lektor, potem chargé de conferences (1949-1956), Helena Chełmińska - lektorka (1956-1969), dr Leon Kołodziej - początkowo lektor, potem maître-assistant (1960-1966), mgr Teresa Garnysz-Kozłowska z UW - lektorka (1962-1966), dr Georges Sigal - maître-assistant (1966-1985), mgr Janina Nowakowska-Kołota z Łodzi - lektorka (1965-1969) i (1973-1976), dr Franciszek Ziejka z UJ - lektor (1970-1973), dr Adam Kulawik z UJ - lektor (1977-1980), dr Marian Wańczowski z WSP w Opolu - lektor (1980-1983), dr hab. Kazimierz Chruściński z UG - lektor (od 1983 do chwili obecnej), prof. dr Waldemar Voisé z PAN w Warszawie - professeur-associé (od 1984 do chwili

obecnej), mgr Anna Bellot-Deska z UMCS - assistant-associé (od 1985 - do chwili obecnej).

Kazimierz Chruściński

LEKTORAT JĘZYKA POLSKIEGO W INDIACH

Lektorat języka polskiego na Uniwersytecie Delhijskim istnieje od 1968 r. Język polski jest jednym z kilkunastu wykładanych na Wydziale Nowożytnych Języków Europejskich (Modern European Languages). Wydział ten mieści się na terenie głównego campusu Delhi University w północnej części rozległej stolicy Indii. Tylko niektóre języki, zwykle te cieszące się większym zainteresowaniem, jak rosyjski, niemiecki czy francuski, są wykładane także w południowej filii Uniwersytetu. Język polski cieszy się raczej umiarkowaną popularnością, bo też i szanse zdobycia pracy, w której mógłby być przydatny, są praktycznie żadne. Liczba studentów zgłaszających się rokrocznie na polski, czeski, rumuński czy węgierski jest zbliżona i wynosi około 50-60 osób. Nie istnieje tu podobny do naszego system rekrutacji, ale też MEL nie jest wydziałem przypominającym naszą filologię obcą, lecz zbiorem lektoratów mających różną rangę. Studiując np. rosyjski lub niemiecki można dojść do stopnia magistra lub doktora. Na większości lektoratów, w tym również i polskim, po trzyletniej nauce języka i po zdaniu końcowych egzaminów student otrzymuje jedynie zaświadczenie o ukończeniu kursu. Kurs języka polskiego jest trzystopniowy: rok pierwszy - to Certificate, drugi - Diploma, trzeci - Advanced Diploma in Polish. Charakterystyczne dla uczelni indyjskich jest traktowa-